

The logo for Stichting Landelijk Ongedocumenteerden Steunpunt (LOS) features the letters 'LOS' in a white, stylized font on a blue background.

Stichting Landelijk
Ongedocumenteerden
Steunpunt

meldpunt
vreemdelingendetentie

The 'meldpunt' logo consists of the word 'meldpunt' in a white, lowercase, sans-serif font, with 'meld' and 'punt' separated by a red circle. Below it, the word 'vreemdelingendetentie' is written in a smaller, lowercase, sans-serif font.

Aan: Tweede Kamer
Commissie Immigratie en Asiel

Betreft: Alternatieven voor vreemdelingenbewaring,
debat 29 februari 2012

Utrecht, 27 februari 2012

Geachte leden van de Commissie Veiligheid en Justitie,

A.s. woensdag 29 februari bespreekt u in de Commissie onder andere de voorstellen van minister Leers voor alternatieven voor vreemdelingenbewaring. Met deze brief wil Stichting LOS reageren op deze voorstellen. Stichting LOS maakt daarbij ook gebruik van haar ervaring met het Meldpunt Vreemdelingendetentie, waarbij gedetineerde vreemdelingen zich melden met klachten over hun detentieomstandigheden.

In deze brief gaan wij achtereenvolgens in op de ervaringen van de gedetineerde vreemdelingen, de ervaringen van noodopvangorganisaties met vreemdelingendetentie, en de door u voorgestelde alternatieven.

Ervaringen van gedetineerde vreemdelingen

Vreemdelingendetentie is een zwaar middel. Hoewel het Meldpunt Vreemdelingendetentie zich richt op verbetering van de detentieomstandigheden, kunnen wij de voornaamste vraag van vreemdelingen die ons bellen niet negeren. Die vraag luidt: waarom zit ik vast? Ik heb niets misdaan!

Het doel van vreemdelingendetentie is het beschikbaar houden van vreemdelingen zonder verblijfsvergunning voor hun terugkeerproces. De omstandigheden zullen dan ook zodanig moeten zijn, dat zij de vreemdeling stimuleren om hiertoe stappen te ondernemen. Het onderhouden van het contact met het sociale netwerk hier, het weer herstellen van het contact met het sociale netwerk in het

herkomstland, en het opbouwen van vertrouwen met contactpersonen die het proces kunnen begeleiden zijn daarvoor voorwaarden. De huidige zeer sobere omstandigheden, die afgeleid zijn van strafdetentie, worden door de vreemdeling als straf beleefd en maken het hem onmogelijk om sociale contacten te onderhouden die hem kunnen stimuleren deze tijd positief in te zetten en over andere toekomstperspectieven na te denken.

Naast het ontwikkelen van alternatieven voor vreemdelingendetentie, pleiten wij dan ook voor verbetering van de detentieomstandigheden, met als belangrijkste onderdeel het verbeteren van de mogelijkheden tot het onderhouden van contact met het eigen netwerk, zowel in Nederland als in het herkomstland. Daarvoor is vereist:

- royale bezoeksregeling
- mogelijk maken van bezoek van illegale partners/ kinderen (aanpassing ID-vereiste)
- toegang vergemakkelijken qua reisafstand (bv voor gezinsleden vanaf VBL)
- gebruik faciliteren van eigen telefoon, eigen boeken, internet
- studie/ werk/ cursusmogelijkheden
- bezoekrechten voor NGO's mogelijk maken

Wat betreft de detentieomstandigheden stellen wij de volgende verbeteringen voor:

- locatie niet op vliegveld (niet geschikt voor bewoning)
- uitzicht vriendelijk
- hotel-achtige setting, eigen kamer, vrij bewegen
- betere bejegening door bewaarders, minimaal gebruik van geweld
- verbeteren van de toegang tot medische zorg
- minimaal gebruik van isolatie/ observatie-cel
- humane omstandigheden in isolatie/ observatie-cel
- visitaties afschaffen, tenzij in bijzondere omstandigheden
- uitbreiden/ verbeteren van de kookfaciliteiten

Voor kwetsbare personen vereist het toepassen van het zware middel vreemdelingen-detentie een bijzondere afweging. Stichting LOS pleit er voor om scherper toe te zien op detentiegeschiktheid van met name onderstaande groepen:

- kinderen: nooit! (ook niet tijdens art-6 detentie)
- gezinnen niet scheiden. Opvang voor deze groep is te realiseren in de GezinsLocaties
- zwangeren, gehandicapten, zieken, ouderen. Houd ze in hun eigen omgeving waar zorg beschikbaar is

Vanuit de ervaringen van de hulpverleners

Hulpverleners voor uitgeprocedeerde asielzoekers hebben de ervaring dat cliënten die zij begeleiden naar een duurzaam verblijfsalternatief, ineens opgepakt worden. Soms gebeurt dit zelfs op het moment dat de hulpverlener en de vreemdeling in gesprek zijn met de terugkeerautoriteiten. Deze handelswijze schaadt het vertrouwen in de hulpverlening en het verstoort het samenwerkingsproces wat net op gang gebracht was.

Hulpverleners pleiten dan ook voor open centra als alternatief voor vreemdelingendetentie. Hierbij wordt gedacht aan de volgende voorwaarden:

- AZC-achtig, met meldplicht, kleinschalig, locatie aantrekkelijk
- indien eigen woonplek: meldplicht is voldoende

- ingeval herhaalde detentie: meldplicht is voldoende
- begeleiding aanbieden, niet alleen gericht op terugkeer maar ook met respect voor het migratiedoel (vgl perspectiefprojecten)

Op dit moment wordt de groep vreemdelingen die onuitzetbaar blijkt, vrijgelaten ('geklinkerd') met de opdracht Nederland binnen 24u te verlaten. Het is niet te verwachten dat vreemdelingen aan deze opdracht gehoor kunnen geven, als ze het al zouden willen. In de praktijk blijkt dat deze opdracht ertoe leidt dat mensen zich meer verbergen, uit angst nogmaals opgesloten te worden. Een vorm van opvang of een meldplicht zou in dit geval aangeboden moeten worden. Daarmee blijft de vreemdeling in beeld, en kan verder gewerkt worden aan terugkeermogelijkheden. Dit aanbod voorkomt ook herhaalde vreemdelingendetentie.

Alternatieven voor vreemdelingendetentie

De opties zoals door minister Leers in zijn brief van december 2011¹ zijn beschreven als alternatieven voor vreemdelingendetentie zijn in het licht van het bovenstaande teleurstellend.

De brief begint met het uitsluiten van een groot deel van de doelgroep. Immers, van veel vreemdelingen zonder verblijfsvergunning oordeelt de VreemdelingenPolitie dat zij bv hun terugkeer belemmeren of zich eerder hebben onttrokken aan terugkeer. Dat geldt voor vrijwel alle uitgeprocedeerde asielzoekers (60% van de groep vreemdelingen zonder verblijfsvergunning) die niet binnen de aangegeven tijd zijn vertrokken. Daarnaast valt ook de groep af die nooit eerder een verblijfsvergunning heeft aangevraagd. De enige ongedocumenteerde vreemdelingen die nog voor de pilots in aanmerking komen zijn mensen die hier een verblijfsvergunning hadden die is afgelopen en waarbij geen poging tot verlenging is geweest. Wij vragen ons af hoe groot deze groep nog is.

Wat betreft de uitsluitingsgronden, is het de vraag of de extra aandacht die aan kwetsbare groepen besteed zal worden², ook beschikbaar is als zij tot de uitgesloten doelgroep behoren. Anders kan een groot deel van de groep kwetsbare vreemdelingen ook geen gebruik maken van de aangeboden alternatieven.

De verschillende opties voor alternatieven, zoals deze worden beschreven zijn:

1. Het opleggen van een meldplicht bij de Vreemdelingenpolitie (VP) in combinatie met facilitering bij terugkeer door de Dienst Terugkeer en Vertrek (DT&V) aan vertrekplichtige vreemdelingen die opvang/verblijf hebben bij betrouwbaar te achten particulieren of instanties.

De meldplicht bestaat al als optie voor vreemdelingen die moeten terugkeren, een vast adres hebben en waarbij geen risico op onderduiken bestaat. Op dit moment vindt er naast de meldplicht geen enkele ondersteuning van het terugkeerproces plaats. Het aanbieden van terugkeerondersteuning voor deze groep kan dan ook een toegevoegde waarde hebben.

Anderzijds is het alternatief van een meldplicht alleen een optie voor vreemdelingen die een vast woonadres hebben. Een groot deel van de in de brief beschreven doelgroep (gezinnen en

¹ kst 19637 nr. 1483, 22.12.11

² Tekst: 'Extra aandacht zal ik in het kader van de pilots besteden aan kwetsbare groepen zoals minderjarige kinderen, gezinnen met minderjarige kinderen, zwangere vrouwen, vreemdelingen met medische problemen, bejaarden en personen met een handicap.'

vreemdelingen met een afgewezen medische aanvraag) beschikt echter niet over een vast woonadres. Ook het in de brief genoemde aantal van enkele tientallen vreemdelingen die voor deze optie in aanmerking komen, roept vragen op: betekent dit feitelijk een teruggang van het huidige aanbod?

2. Het opleggen van een vrijheidsbeperkende maatregel in een vrijheidsbeperkende locatie.

Ook voor deze optie geldt dat het geen nieuw aanbod is. De Vrijheidsbeperkende Locatie bestaat al jaren. Overplaatsing naar de VBL leidt slechts in uitzonderlijke gevallen tot daadwerkelijk vertrek. Om deze optie daadwerkelijk een alternatief te laten zijn, zal extra ingezet moeten worden op begeleiding.

3. Het onderzoeken van een door of namens de vertrekplichtige vreemdeling vooraf te betalen borgsom, die wordt geretourneerd als het grondgebied van de Europese Unie aantoonbaar verlaten is.

Deze optie is het enige voorstel wat echt nieuw is. Wij zijn benieuwd naar de doelgroep van deze optie, aangezien de meeste vreemdelingen niet de middelen zullen hebben om een dergelijke borg te betalen.

4. Het mede financieren van terugkeerprojecten van non-gouvernementele organisaties en stichtingen, die lokaal gesteund worden door gemeenten en kerkelijke instanties.

Terugkeerprojecten van ervaren NGO's verdienen vanzelfsprekend ondersteuning. Voorwaarde voor het welslagen van een dergelijk project is duurzaamheid en vertrouwen. Daarvoor is tijd nodig.

Het is dan ook teleurstellend dat onlangs twee vergelijkbare projecten beëindigd zijn: het Consortium Duurzame Terugkeer en het Perspectiefproject. Beide projecten hebben nauwelijks de kans gekregen om zich te bewijzen in hun inzet voor menswaardige terugkeer of een ander duurzaam verblijfsalternatief. Een vertrouwensschading in dit proces en in hulpverleners doordat de persoon ineens opgepakt kan worden, doet erg af aan de waarde van zo'n project.

Het is dan ook te hopen dat dit nieuwe initiatief de benodigde tijd krijgt om wel te kunnen slagen.

Afsluitend

Samenvattend vindt Stichting LOS het van belang dat

- (1) de huidige omstandigheden van vreemdelingenbewaring verbeterd worden
- (2) er meer samengewerkt wordt met hulpverlenende instellingen die de doelgroep begeleiden
- (3) Alternatieven voor vreemdelingenbewaring royaler uitgewerkt worden, met een bredere doelgroep en een langduriger aanbod.

Wij hopen dat u onze ervaringen meeneemt bij uw inbreng in het debat.

Hoogachtend,

Rian Ederveen
namens Stichting LOS en Meldpunt Vreemdelingendetentie
Kanaalstraat 243
3531 CJ Utrecht
030 2990222
www.stichtinglos.nl
www.meldpuntvreemdelingendetentie.nl